

Lukács György találó gondolatával élve: „Arra a kérdésre: hol állunk? hová megyünk? csak akkor kapunk konkrét és értelmes választ, ha tudjuk azt: honnan jöttünk?” Nos Tóth Juditnak pontosan ez a legnagyobb problémája; ez a „honnan jöttünk?” (*Szépirodalmi*)

KELEMEN LAJOS

Baka István:

MAGDOLNA-ZÁPOR

Napjaink fiatal költőinek terméséből Baka István költészete sajátos, rendhagyó voltával tűnik ki. Rendhagyó annyiban, hogy amíg fiatal lírikusaink jó része, mint ha teljesen megfélemlenkezne a költészet társadalmi hivatásáról, inkább az egymást gyorsan váltó divatokra ügyel, költői rébuszok szerkesztésében, a szerepüket rég betöltött izmusok anakronisztikus utáncsánban véli megelélni törekvéseinek irányát, addig Baka a magyar költészet legértékesebb hagyományait folytatja, ahhoz a vonulathoz kapcsolódik, melyet Ady, József Attila, újabb líránkban Benjámin László, Csanádi Imre, Nagy László neve fémjelez.

Baka István nem rukkolt elő látványos programmal, ünnepélyes nyilatkozatokkal, de nyilvánvaló, hogy verseiben szorongató közös gondjaink megfogalmazására törekszik, a „kiürült jövőt” akarja sorsával megtölteni (*Itt*). Vállalva az itt és most korszabta kettős követelményét, verseivel hatni, változtatni akar. Vállalását épp ezért nem lehet eléggé becsülnünk. Célja érdekében mert érthető, sőt közérthető is lenni. (Közérthetőségen itt nem valamiféle naiv egyszerűsködést, hanem a kötött formák zárt fegyelmét, a grammatikai-logikai struktúra tisztaságát, a képek, motívumok szervesen egymásra-épülő rendjét értem.) Saját szavai szerint azt szeretné versbe menteni, ami életéből, sorsából a másokéval közös, s ezen az úton az önmagával való számvetést tartja első lépésnek. Első olvasásra is szembetűnő gazdag képalkotó tehetsége. A költői kép nála súlyos gondolati terheket hordoz, nagy szerepet kap a mondanivaló érvényre juttatásában.

Már a kötet első ciklusában (*Az udvar fája*) feltűnnek a későbbi kiforrottabb, nagyobb igényű verseket előlegező, legtöbbször nyugtalanító motívumok. Így pl. a fa, különböző jelképvonatkozásaival. Hol a költői magatartásra, helytállásra biztató példaként (*Az udvar fája, Szép fácska, dunna volt...*), hol a csökönys változatlanság öreiként jeleníti meg őket: „kifent ágak vigyáznak, hogy minden ugyanúgy maradjon” (*Már egyre több eget*). Helyenként József Attila színei villannak fel (*Hajnaltól reggelig*). Megjelenik az isten, aki a hold mosatlan ablaka mögül nézi közömbösen a világot (*Nyár, délután*).

Már itt feltűnő a derűsebb színek, hangulatok hiánya palettáján. Baka keveset publikál, lassan felgyülemelő mondandói nem hagynak időt lazításra, játékos ujjgyakorlatokra. Kisebb dalszerű formáit is áthatja valami megnevezhetetlen szorongás. A rengeteg „minden levélreése kéklő farkastorok.” (*Dal*).

A *Prédikátor-ének* c. ciklus történelmi, közösségi ihletésű versei olvastán azt érezzük, hogy Baka verseiben a múlt, a történelem több költőtársától eltérően nem csupán az évfordulók, megemlékezések ürügyén van jelen, hanem szemléletének, látásmódjának egyik alapvető meghatározója. Nem véletlen, hogy ezek a versei a legsikerültebbek.

A ciklus kiemelkedő darabja a *Temesvár, Dózsa tábora* című, melyben a „jövőtlenek, de bátrak”, Dózsa bocskorosai nevében szól, egyúttal általános érvénnyel fogalmazza meg minden forradalmi harc alternatíváját: „Ha győzünk – tán a győzelem / fordul majd ellenünk. / S ha nem – kitépett nyelvemen / dadog, tovább hitünk.” Majd a bizakodásra keserű kontraszóként a leveretés, a bosszú képei sorjáznak, látjuk a falvaikba öletni visszatérők vonulását (*Temesvár után, az erdőben*).

Nagy László, Csanádi Imre költészetén iskolázott, erőteljes, plasztikus képekbe sűrítetten éli újra a nagy elődök tragédiáit, tanúságot téve jó történelmi érzékéről, belelő készségéről (*Vörösmarty, 1850, Vázlat a vén cigányhoz, Petőti*).

Foglalkoztatja az „évszázadok kalászaiból kipergő” kis népek sorsa, a szétszóródás gyötrő víziójával viaskodva a megmaradásért emel szót (*Székelyek, Bolgárok*). E témáinak forrásvidékét mai líránk-

ban Csanádi Imre verseiben is fellelhetjük (*Észtek*), régebből Ady neve kívánczok ide.

Aminthogy Ady kurucverseinek népköltészetből merítő hagyományát folytatja a *Változatok egy kurucdalra I.-II.*, s öt idézik a *Prédikátor-ének* istennel pörlekedő, keményen vádló sorai is: „A meggyötört arcú vizeknek / is kín, ha kiürült egek / tükrei csak. Ezt lássuk eztán /óvó tekinteted helyett?”

Érdekes tanulsággal szolgál, ha *Kutya* c. versét összevetjük Jeszenyin hasonló című költeményével. A két vers között a címen, s azon kívül, hogy mindkettő a kitaszíttóság, megalázottság élményét fogalmazza meg, a rokonság távoli csupán, s jó példa arra, hogy ha tanul is elődeitől, versét szuverén módon alakítja. A megformálás, az élmény versbe emelése teljesen az övé. „A felhők közt bakancsszögek, rugások csillagképei” – jellegzetes Baka-i lelemény, hasonló telitalálatokat tucatjával idézhetnénk verseiből. *Raskolnyikov éjszakai* döbbenetes víziója a dosztojevsvskiji mű nyomasztó, komor hangulatát növeszti kozmikussá: „Az éjszaka csillagait / vonszolva, mintha lánca volna, / előbotorkál, s én a csörgő / lombokat hallgatom szorongva.”

Nemzedéke közérzetéről vall illúziótlannul, meggyőző érvénnyel a *Legenda, hát lehullasz* c. versében: „Szél leng az alkonyatban. / Ingünk volt, ám mi többet / magunkra föl nem öltjük / soká késett az ünnepe.”

Néhány fontos, mondanivalójában hiánytalanul kiérlelt, megszenvedett versét kell kiemelnünk még az utolsó, *Ima* c. ciklusból.

Ilyen a *Könyörgés lányom életéért*, könyve egyik legszebb, legmeggrázóbb darabja. Mellette a zsoltáros-himnikus hangvételű *Szakadj Magdolna-zápor*, a *Szerelmesvers* és az *Éjszaka, íkete ménes* címűeket említeném, mint lírai kifejező erejének, formáló készségének, képalkotó fantáziájának reprezentatív alkotásait.

Még annyit megjegyeznék, hogy a jövőben ritmikai eszközeit bővítenie kellene, új, másféle formákkal is kísérleteznie, hogy az általa sűrűen alkalmazott szabályos, simán folyó jambusvers monotonitását elkerülje. Kötete megjelenése óta folyóiratokban publikált újabb verseiből ítélve, úgy látszik, Baka István komolyan

veszi tehetségét, s jó irányban halad a maga választotta, könnyűnek egyáltalán nem ígérkező úton. (*Magvető Könyvkiadó*)

KERÉK IMRE

Pálos Rozita:

ÚTON

A verseskötet mottónak szánt nyitó verse ez a négysoros: „Akkor jussak eszedbe, / Mikor kenyér a kezembe. / – Akkor se jussak egyébről, / Csak az igaz szeretetről.” Ez után következik a *Vándorok*: „A Hold bearanyozta cipőiket / s lépteik nem hoztak / szeggyent a fényre.” Ez a két idézet jellemző Pálos Rozita egész költészetére: az első a vallomásszerű megnyilatkozásra példa, a másik elvonatkoztató-szublimáló alkotómódszerére.

Pálos Rozita, ahogy a kötet cím is jelzi, folytonosan úton van: a belső világ, az emlékek tájait barangolja be – átszellemlen. Léptei nem döngenek, még csak nem is kopognak: lábujjhegyen járja be e tájakat, de nem félálomban, hanem éber szemmel, finom érzékenységgel tudósít barangolásai során szerzett élményeiről. Ezek egy kapcsolat után szüntelen áhító emberéi, de e kapcsolatok a külvilággal és másokkal nehezen teremtnék meg s ha létre is jönnek, könnyen meglazulnak vagy megszakadnak. A költő így befelé, önmagába figyel – verseiről mégsem mondható el, hogy élet-idegenek lennének: tiszta emberségű a világuk, tiszta a levegőjük. A kötet első ciklusának több darabja a felejthetetlen anya emlékének, a hozzá fűző gyengéd vonzalomnak megfogalmazásai:

„sorsává lett vereségek
megtalált fénye mellett
szívesen hallgatott

.....

kötény alá rejtve kezét
segített már
az angyaloknak”

(Anyám)